

Inspelning och fotografering vid läkarbesök

Inledning

Det förekommer att patienter och anhöriga gör ljudupptagningar, fotograferar eller filmar i samband med läkarbesök eller andra kontakter med hälso- och sjukvården. Dessa ljud- eller bildupptagningar kan sedan, även utan vårdpersonalens vetskap, komma att publiceras på sociala medier och få stor spridning. Detta sätter frågor om patienternas och vårdpersonalens personliga integritet och om betydelsen av ett gott förtroende i patient-läkarrelationen i fokus.

Läkarförbundet har tagit fram denna skrift i syfte att den ska kunna tjäna som ett stöd för läkare vid deras samtal med patienter och anhöriga som vill dokumentera sina besök i vården. Avslutningsvis ges även vissa synpunkter rörande vikten av samverkan med arbetsgivaren för att ta fram riktlinjer om ljudupptagning, fotografering och filmning på vårdinrättningar.

Rättslig reglering

Inspelning, filmning och fotografering

Något generellt förbud mot inspelning, fotografering eller filmning av en enskild person finns inte. Ett visst skydd finns i brottsbalkens bestämmelser om ofredande och olovlig avlyssning. Dessa bestämmelser är dock sällan tillämpliga vid patients eller anhörigs dokumenterande av sin egen vård. För att det ska vara fråga om ofredande måste handlandet vara att betrakta som ett hänsynslöst beteende. För olovlig avlyssning krävs dels att avlyssningen sker i hemlighet, dels att den som gör inspelningen inte själv deltar i samtalet.

På senare tid har lagts fram förslag om förbud mot kränkande fotografering och om att vårdgivare ska kunna besluta om allmänt fotograferingsförbud på vårdavdelningar som bedriver psykiatrisk vård. Det förstnämnda förslaget tar sikte på fotografering av personer i utsatta eller privata situationer. Vårdpersonals agerande i sin yrkesverksamhet omfattas knappast. Det andra förslaget, om fotograferingsförbud på psykiatrisk vårdavdelning, syftar till att skydda patienternas, inte vårdpersonalens, personliga integritet.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) bedömde i ett uttalande i december 2011, mot bakgrund av bl.a. vissa JO-uttalanden, att det är lagligt för landsting att införa ett begränsat eller generellt fotograferings- eller filmförbud i sina sjukhus, som innebär att filmning eller fotografering på sjukhusen får förekomma endast efter medgivande av ansvarig personal.

Publicering på Internet (t.ex. på sociala medier)

I personuppgiftslagen (PuL) finns bestämmelser om hur personuppgifter får och inte får behandlas. Med personuppgift avses alla slags uppgifter som kan härledas till en person som är i livet. Bilder och ljudupptagningar av en person kan alltså vara personuppgifter även om personens namn inte anges. Öppen publicering i löpande text på Internet – exempelvis på ett socialt medium – av t.ex. namn, ljudupptagning, foto eller film av en enskild person är tillåten enligt personuppgiftslagen så länge publiceringen inte innebär en kränkning av vederbörandes personliga integritet. Huruvida publiceringen är kränkande avgörs efter en samlad bedömning av omständigheterna i det aktuella fallet. Bland annat syftet med publiceringen och vilka uppgifter som lämnats har då betydelse. Hur personen det gäller har uppfattat publiceringen är inte avgörande för bedömningen.

I sällsynta fall skulle publicering på Internet kunna tänkas ske på ett sådant sätt att det kan utgöra brott enligt brottsbalkens bestämmelser om förtal eller olaga hot.

Ifall en patient eller anhörig vill spela in, fotografera eller filma vid läkarbesök eller liknande

En god patient-läkarrelation – en förutsättning för god vård

Hälso- och sjukvården ska bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård. I detta ligger att vårdpersonalen ska ge patienterna en sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård. En grundförutsättning för god vård är att det finns en god patient-läkarrelation. Denna bygger i sin tur på att det finns ett ömsesidigt förtroende mellan läkaren och patienten. Ifall patientens eller en anhörigs önskemål om att dokumentera vården grundar sig i, eller av läkaren uppfattas som ett uttryck för, misstro mot vården riskerar detta att påverka patient-läkarrelationen negativt. Detta kan försämra möjligheterna att uppnå en för patienten optimal vård.

Oftast har patientens vilja att dokumentera vården inte alls sin grund i något bristande förtroende. Det kan istället t.ex. röra sig om en önskan att dokumentera viktiga familjehändelser (t.ex. fotografering av ett nyfött barn på BB) eller om att en patient, som kommer att behöva hjälp i hemmet av en anhörig, vill kunna spela upp ett läkarsamtal för den anhörige. Eller också kanske patienten vill spela in läkarens råd för sitt eget minnes skull.

Underlag för samtal ifall patient eller anhörig vill spela in, fotografera eller filma

De flesta läkare kommer troligen att vara med om tillfällena då patienten eller en anhörig på ett eller annat sätt vill dokumentera vården. Det kan då – oavsett om vårdinrättningen har en policy om ljudupptagning, fotografering och filmning – ibland vara lämpligt att i ett samtal uppmärksamma patienten eller den anhörige på de integritetsfrågor som kan uppkomma och på betydelsen av ett gott möte och förtroende mellan läkare och patient. I ett sådant samtal kan exempelvis följande frågor tas upp:

- Ifall det är en anhörig till patienten som vill dokumentera vården – vilken är patientens inställning?
- Vad är anledningen till önskemålet om inspelning/fotografering/filmning? Finns det ett bristande förtroende? Vad kan man i så fall göra för att komma till rätta med det?
- Hur är dokumentationen tänkt att användas? Ska den läggas ut på sociala medier eller liknande? I så fall bör man tänka på att materialet kan få mycket stor spridning och kan vara svårt eller omöjligt att ta bort sedan det lagts ut. Patientuppgifter anses generellt så känsliga att de inom hälso- och sjukvården omgärdas av sträng sekretess.
- Andra patienters personliga integritet måste värnas. Andra patienter ska inte spelas in, fotograferas eller filmas utan att de lämnat samtycke. Inte heller ska uppgifter om dem publiceras utan samtycke.
- Även vårdpersonalens personliga integritet behöver övervägas. Ibland vill personalen inte bli inspelad, fotograferad eller filmad eller i vart fall inte att materialet publiceras. Utgångspunkten bör vara att personalen i förväg ska tillfrågas om samtycke.

Samverkan med arbetsgivaren

Patienters och anhörigas inspelning, fotografering, filmning och publicering på Internet av besök i vården kan upplevas som ett arbetsmiljöproblem och kan försämra förutsättningarna för att ge bästa möjliga vård. I vissa fall kan det även finnas risk för kränkning av andra patienters personliga integritet.

Det är, av omsorg om såväl patienter som personal, angeläget att i lokal samverkan med arbetsgivaren diskutera och bereda frågan om ljudupptagning, fotografering och filmning på vårdinrättningar. Detta i syfte att ta fram tydliga riktlinjer i frågan. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har, som framgått ovan, bedömt att landsting kan införa begränsade eller generella fotograferings- eller filmningsförbud på sina sjukhus, som innebär att filmning eller fotografering får förekomma endast efter medgivande av ansvarig personal. Denna bedömning bör finnas med i underlaget för de diskussioner som förs i samverkan.